

Ikääntymisen monet kasvot – valokuvia ja kertomuksia –näyttely kiertää Suomea jo kolmatta vuotta. Näyttelyn avajaisissa tammikuussa 2023 Keravan kirjastossa oli paikalla yksi näyttelylle kasvot antaneista, Keravalla asuva Azizagha perheensä kanssa.

Kuvataiteilija, valokuvaaja Satu Juvosen ja monikulttuurista vanhustyötä tekevien järjestöjen yhteistyönä syntynyt näyttely esittelee ikäihmisiä, jotka ovat tulleet Suomeen omanlaisin poluin. He jäävät usein suomalaisessa yhteiskunnassa näkymättömiksi ja yhteisen tekemisen ulkopuolelle, vaikka jaettavana olisi rikasta elämänkokemusta, osaamista ja toimeliaisuutta.

Kuva Eva Rönkkö.

Moninaisuus koskee myös ikääntyvää väestöä

”Synyin Chilessä, Santiagon maalaiskylässä. Jouduimme pakoon, koska mieheni oli poliittinen vanki. Olen ollut Suomessa nyt jo 30 vuotta ja täällä ovat kaikki lapseni ja lapsenlapseni. Mistä minä olen kotoisin? Esivanhempani tulivat Euroopasta Etelä-Amerikkaan etsimään parempaa elämää. Ihmisellä on oikeus lähteä ja lähtemiseen on monia syitä.”
– Silvia, 65

Suomalainen vanhusväestö on moninaisempi kuin ensisilmäyksellä havaitsemmekaan. Monen juuret yltyvät Suomen ulkopuolelle. Enemmistö muuttotautaisista iäkkäistä on tullut lähialueilta, entisestä Neuvostoliitosta ja Virosta. Kasvussa on Aasia-, Lähi-Itä- ja Afrikka-taustaisten ikäihmisten määrä.

Ulkomaalaistaustaisia iäkkäitä on jo yli 65 000 ja määrä kasvaa noin 4 000:llä vuodessa. Noin puolet heistä asuu pääkaupunkiseudulla, ja Helsingin seudun väestöennusteen mukaan vieraskielisten ikääntyvien osuus kolminkertaistuu seuraavien 15 vuoden aikana.

Ulkomaalaistaustaisten kohdalla ikääntyneiksi lasetaan jo yli 55-vuotiaat, koska

monissa erityisesti Euroopan ulkopuolisissa maissa keskimääräinen elinikä on huomattavasti Suomea alhaisempi. Muuttaminen toiseen maahan myös kuluttaa voimia ja terveyttä, jolloin tuen tarve saattaa aikaistua.

Ihmiset ovat aina muuttaneet maasta toiseen. Suurimalta osalta muuttaminen on vapaaehtoista, työn, opiskelun ja perhesyiden perusteella, mutta moni jättää kotimaansa myös sotien ja kriisien takia. Ulkomaalaistaustaisen ikääntyvien tilastot kasvavat kaikissa Euroopan maissa. Yhtenä tekijänä on toisen maailmansodan jälkeinen suuri työvoiman haku Euroopan ulkopuolelta. Kolonialismin perintönä ihmisiä on muuttanut ja muuttaa entisistä alusmaista Eurooppaan. Entisen itäblokin maista on lähdetty rikkaampiin maihin työnhakuun.

Globaali talous lisää ihmisten liikkuvuutta entisestään. Suomessa on jo tavallista ajatella, että halvempia rakentajia saadaan Virosta ja hoitajia Filippiineiltä. Ihmiset eivät kuitenkaan ole koneita, joita voi työn loppuessa palauttaa, vaan he jäävät eläköityessään uuteen asuinmaahansa.

Suomen erikoisuus on laaja ikääntynyt venäjää puhuva

väestö, jonka juuret ovat 1990-luvun inkeriläisten paluumuutossa. Kirjoon vaikuttavat myös Suomessa syntyneet kieli- ja kulttuurivähemmistöt, kuten alkuperäiskansa saamelaiset, romanit, tataarit ja juutalaiset. Unohtaa ei saa myöskään seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistöjä.

Moninaisuutta ei tuo yksinomaan kieli tai alkuperä. Vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa kasvuyhteisö, koulutus, käsitykset terveydestä ja sairauksista ja taloudellinen tilanne. Ikääntyneidenkin moninaisuutta ei pidä tarkastella etnisenä, saatikka kulttuurisena asiana. Suomessa syntyneetkin ovat toisiinsa verrattuna erilaisia, vaikka edustavatkin ”samaa suomalaisuutta”.

Suomalainen vanhuspalveluiden kenttä ei ole vielä sisäistänyt ikääntyvän väestön moninaistumista. Osalle ulkomaalaistaustaisista ikääntyneistä on haasteellista hakeutua palveluiden piiriin. Nopea digitalisoiminen on luonut lisäkynnyksen.

On tyypillistä ajatella, että kun ikäihminen tarvitsee apua, niin perhe hoitaa asian. Tätä kutsutaan läheisolettamaksi. Monilla ei kuitenkaan ole perhettä lähellä, eivätkä omaiset tai tututkaan välttä-

Suomessa syntyneetkin ovat toisiinsa verrattuna erilaisia.

mättä tunne uuden asuinmaan järjestelmää ja tarjolla olevia palveluita.

Toinen tilanne on niin sanottu häiriökysyntä. Siinä iäkäs ihminen riittävän neuvonnan puutteessa palaa kerta toisensa jälkeen takaisin, ja kuluttaa niin omia kuin palvelujärjestelmänkin voimia saamatta apua.

Ratkaisuja saatetaan myös etsiä kyseenalaisin keinoin. Tiedossa on tilanteita, jossa iäkäs on kahvilassa pyytännyt sattumanvaraiselta samaa kieltä puhuvalta ihmiseltä apua terveyspalveluihin kirjautumisessa ja antanut ventovieraalle omat henkilö- tai pankkitunnuksensa.

Minkälaisia Suomeen muuttaneet iäkkäät sitten ovat palvelujen käyttäjinä? Siitä tiedämme vain vähän, yksit-

täisten ihmisten kokemuksiin pohjautuen. Kunnissa ei tällaista tietoa kerätä, ja vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden näkökulman tutkimuskin on vasta alkuvaiheissaan. Kun käyttötilastot ja muu tutkimustieto puuttuvat, on esimerkiksi vanhusneuvostoissa haastavaa valvoa, kuinka vähemmistöihin kuuluvien ikääntyvien oikeudet toteutuvat.

Eriarvoisuus ei vähene sillä, että erilaisiksi tulkittuja muokataan norminmukaisiksi. Pikemminkin tulisi totuttuja toimintatapoja perata vastamaan ikääntyneiden erilaisia lähtökohtia ja tarpeita.

Olemme Eläkeläiset ry:ssä toimineet ulkomaalaistaustaisten ikääntyneiden tukena jo yli 15 vuotta. Se sisältää paikallista yhdessä toimimista sekä kunnallista ja valtakunnallista edunvalvontaa. Näiden vuosien aikana suuri joukko muuttotautaisia iäkkäitä on saanut tunteen, että ovat tervetulleita ja heistä välitetään. Vähemmistöihin kuuluvien iäkkäiden näkyvyys on lisääntynyt. Tekemistä on vielä paljon ja kumppaneita siihen tarvitaan.

Eva Rönkkö, liikuntahankkeen suunnittelija, Eläkeläiset ry